

G.W.F. Hegel, *Die Vernunft in der Geschichte*, 1917, Meiner, Αμβούργο <sup>2</sup>1955, σ. 18-19, μτφ. δική μου.<sup>1</sup>

Ο γερμανός φιλόσοφος Έγκελς (ή Χέγκελ, G.W.F. Hegel, 1770-1831), ο πρώτος που αναλογίζεται σε φιλοσοφικό επίπεδο τη νέα αίσθηση της ιστορίας που προέκυψε στα τέλη του 17<sup>ου</sup> αιώνα, στρέφεται κριτικά προς την κεντρική προϋπόθεση του προγενέστερου υποδείγματος και θεωρεί πως *ένα μόνο δίδαγμα προσφέρει η ιστορία* (δηλαδή δεν πρόκειται για δογματική αλλά για ιστορικά τεκμηριωμένη θέση) *ότι κανείς δεν άντλησε ποτέ κανένα δίδαγμα από την ιστορία*. Η διαφορά των περιστάσεων δεν επιτρέπει αναγωγή σε κοινά χαρακτηριστικά (αυτό τον ρόλο έπαιζε παραδοσιακά η «ανθρώπινη φύση»), που θα καθιστούσαν τη μία εποχή συγκρίσιμη με την άλλη:

Εδώ πρέπει να μνημονεύσουμε ειδικά τους ηθικούς στοχασμούς και την ηθική διδαχή που μπορεί να κερδηθεί δια της ιστορίας, στην οποία προσβλέπει συχνά ο τρόπος επεξεργασίας της τελευταίας. Ναι μεν πρέπει να παραδεχτούμε ότι παραδείγματα του τι είναι καλό προκαλούν ψυχική ανάταση, ιδίως στους νέους, και ότι θα έπρεπε να χρησιμοποιούνται ως συγκεκριμένες παραστάσεις γενικών αληθειών κατά τη διδασκαλία της ηθικής σε παιδιά, ώστε το άριστο να έχει κάτι το συγκινητικό γι' αυτά, ωστόσο τα πεπρωμένα των λαών, οι ανατροπές των πολιτειών, τα συμφέροντά τους, οι καταστάσεις και οι συνθήκες στις οποίες εμπλέκονται, είναι ένα άλλο πεδίο από το ηθικό. (Οι ηθικές μέθοδοι είναι πολύ απλές· η βιβλική ιστορία αρκεί για μια τέτοια διδαχή. Αλλά των ιστοριογράφων οι ηθικές αφαιρέσεις δεν χρησιμεύουν σε τίποτα.) Όσον αφορά τους άρχοντες, τους πολιτικούς, τους λαούς, θεωρούμε ότι διδάσκονται προπαντός από την εμπειρία της ιστορίας. Το δίδαγμα, όμως, που προκύπτει από την εμπειρία και την ιστορία, είναι ότι λαοί και κυβερνήσεις δεν διδάχθηκαν ποτέ τίποτα από την ιστορία και ότι στις πράξεις τους ποτέ δεν ακολούθησαν διδάγματα που θα έπρεπε να είχαν αντλήσει από την ιστορία. Κάθε εποχή, κάθε λαός διαθέτει τόσο ιδιάζουσες περιστάσεις, είναι μια τόσο ατομική κατάσταση, ώστε οι σχετικές με την κατάσταση αποφάσεις πρέπει αναγκαστικά να παίρνονται με βάση την ίδια και μόνον έτσι είναι δυνατό να ληφθούν (και ακριβώς μεγάλος χαρακτήρας είναι μόνον όποιος ξέρει να αποφασίζει εύστοχα). Μεσ στον συνωστισμό των συμβάντων του κόσμου δεν βοηθά μια γενική αρχή, η ανάμνηση παρόμοιων συναφειών [στο παρελθόν] δεν επαρκεί· διότι κάτι σαν μια χλωμή ανάμνηση δεν έχει το σθένος να επιβληθεί μέσα στην καταιγίδα του παρόντος, δεν έχει δύναμη απέναντι στη ζωντάνια και την ελευθερία του παρόντος. (Το κινούν της ιστορίας είναι κάτι άλλο από τους αναλογισμούς που εξάγουμε από αυτήν. Καμία περίπτωση δεν είναι εντελώς όμοια με την άλλη· δεν υπάρχει ποτέ ατομική ομοιότητα τέτοια, ώστε το καλύτερο στη *μία* περίπτωση να είναι το καλύτερο και σε μίαν άλλη. Κάθε λαός έχει τη δική του θέση, και δεν χρειαζόμαστε καν την ιστορία για τις έννοιες του τι είναι δίκαιο.) Τίποτε δεν είναι από αυτή την άποψη πιο σαχλό από το να επικαλούμαστε ολοένα ελληνικά και ρωμαϊκά παραδείγματα, όπως συνέβαινε τόσο συχνά στους Γάλλους κατά την περίοδο της Επανάστασης. Η φύση εκείνων των λαών και η φύση της εποχής μας διαφέρουν όσο τίποτε άλλο.

---

<sup>1</sup> Πρβλ. Χέγκελ, *Ο Λόγος στην ιστορία*, μτφ. Π. Θανασάς, Μεταίχμιο, Αθήνα 2005, σ. 111, μια μετάφραση που, παρά τον τίτλο της, ο οποίος παραπέμπει στην ως άνω έκδοση, αποδίδει ένα διαφορετικό κείμενο παραδόσεων (το οποίο ανάγεται στην πρώτη έκδοση των *Απάντων* του 1841 και αναπαράγεται στα *Werke in 20 Bänden*, Suhrkamp, Φραγκφούρτη 1969, τ. 12, εδώ σ. 17).